

141-142 ve 163 Nci maddeler üzerine

12 Eylül 1980 sonrası Askeri Mahkemelerinde yoğun biçimde uygulanan TCK 141 ve 142 nci maddeleri üzerinde de kısaca durmakta yarar görüyoruz.

Mussolini döneminde, 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 270 ve 272 nci maddeleriyle getirilen "faşist devleti koruma" amaçlı düzenlemeler TCK'nun 141 ve 142 nci maddelerinin kaynağını oluşturmaktadır. Türk Yasakoyucusu 1936 yılında bu maddeleri İtalya'dan Türkiye'ye aktarırken onları asıllarına göre daha da şiddetlendirmiş ve kapsamını genişletmiştir. Öyleki; 1936 yılından günümüze dek geçen süre içinde yapılan değişiklikler sonucunda İtalyan Ceza Kanunundaki asılları daha "demokratik" bir konuda kalmışlardır. Faşist devleti korumak amacını taşıyan o maddelerde "zora başvurma" cezalandırılırken, Türkiye'de bu koşul aranmamaktadır. Böyle olunca da maddeler eyleme dönüşmeyen düşünceleri cezalandıran bir niteliğe dönüşmüşlerdir.

Burada bir soruyu yanıtlamak gerekiyor: Türkiye'de 141 ve 142 nci maddeler neyi yasaklayıp cezalandırmaktadırlar?

TCK'nun bu maddeleri, işçi sınıfının politik örgütlenmesini ve politik görüşlerini yaymasını önlemek amacıyla Faşist İtalyan Ceza Kanunundan alınmışlardır. Bu yönü ve niteliğiyle, onlar öncelikle Türkiye'de Komünist Partisi'nin yasal çalışmasının önünde engel olarak durmaktadır. Böylece, Türkiye Helsinki Senedi'ni imzalamış avrupa ülkeleri arasında Komünist Partisini yasaklayan tek ülke konumunda bulunmaktadır. Kuşkusuz, Türkiye'de Komünist Partisinin karşısına çıkarılmış tek yasal engel bu maddeler değildir. Anayasa başka olmak üzere, Siyasi Partiler Yasası, Seçim Yasası, gibi başka yasal düzenlemeler de Komünist Partisini yasaklayan hükümler içermektedir. Ne ki 141 ve 142 nci maddeler bu konuda özel ve ayrı bir önem ve değer taşımaktadır. Çünkü bu maddelerin kapsamına yalnızca Komünist Partisinin örgütlenmesi değil, işçi sınıfının başka her türlü faaliyeti, köylülerin her türlü hak istemleri de girebilmektedir. Dahası, maddelerin yazılışındaki esneklik ve sınırlarındaki belirsizlik onların kapsamına işçi ve köylü örgütlenmelerinin ve istemlerinin ötesine taşımaktadır. Gerçekten de bu maddeler bilime, kültüre, sanata, eğitime, öğretime kısacası yaşamın her alanına yönelik bir baskı

aracı niteliği taşımaktadır. Bu maddelerin uygulama alanının genişliğinin en somut ve yakın örnekleri 12 Eylül sonrası yargılamalarında görülmektedir. Nitekim bu yargılamalar sırasında 141 ve 142 nci maddeler yalnızca haklarında TKP'li oldukları savıyla dava açılanlara değil, onların dışında onbinlerce kişiye ya da politik, sendikal ve demokratik örgütlere de uygulandılar. Demokrasinin ve sosyalizmin yasal mücadelesini vermiş, Parlamento-da temsil edilmiş Türkiye İşçi Partisi; gene yasal sosyalist partilerden TSİP, TİKP, TEP gibi partiler de aynı maddelerden yargılanmışlardır. Dahası, çeşitli dergiler etrafında aynı görüşü paylaşan solcular da bu maddelerle ağır hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Yalnızca siyasi partiler ve gruplaşmalar değil, örneğin DİSK gibi İşçi sınıfının sendikal örgütlenmesi, TÖB-DER gibi öğretmenlerin meslek temelli demokratik örgütlenmeleri, ya da Türkiye Yazarlar Sendikası gibi yazarların, entelektüellerin sendikal örgütlenmeleri ve hatta köylülerin Kooperatifleşme temelindeki örgütlenmeleri de bu maddelerden yargılanmışlar, bu örgütlerin yöneticiliklerini üstlenen pekçok demokrat onlarca yıl hapis cezasına çarptırılmışlardır. Gençliğin ve kadınların ilerici demokratik dernekleri de bu maddeler kapsamında suçlamalara muhatap olmuşlardır. 141 ve 142 nci maddelerin bu etkin ve yaygın uygulamasının kapsamı nihayet Türkiye Barışçılarına dek uzatılmışlardır. 12 Eylül sonrasında tüm dünya kamuoyunda çok büyük yankı ve tepki uyandıran bu davada; Helsinki Nihai Senedinin etkisi altında kurulmuş, barış ve yumuşamay, avrupada ve dünyada güvenlik ve silahsızlanmayı savunmaktan, insancıl ilişkileri geliştirmekten başka hedefi ve çalışması bulunmayan Türkiye Barış Komitesi, onun yönetici ve üyeleri bu maddelerden yargılanmaktadırlar. Daha pek çok demokratik örgüt, yazar sanatçı ve aydın 12 Eylül sonrasında aynı maddelerin kurbanı olmuşlardır.

Bu çok geniş ve yaygın uygulama neyi anlatıyor , neyin göstergesi oluyor ? Bu tür davalara açan savcılarının ya da yargılamaları yürütüp ceza veren yargıçların, hukuk adamlarının yanlış yorum ve uygulamalarını mı, yoksa yürürlükteki hukuksal yapıda var olan kimi aksaklık ve eksiklikleri mi? Kuşkusuz ne biri ne de öteki. Bu uygulama gerçekte tek bir şeyin göstergesidir; o da bu maddelerin yalnızca komünistleri değil, tüm demokratları tehdit eden demokrasi düşmanı maddeler olduklarıdır. Onlar, bu anti-demokratik konumlarıyla, Türkiye'nin imzacısı bulunduğu uluslararası insan hakları bildirge ve sözleşmeleri hükümleriyle de çelişmektedirler. İnsan hakları evrensel bildirgesinin 19 ve 20, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 9,10 ve 11 nci maddelerine ve

nihayet Helsinki Nihai Senedi'nin Katılan devletlerin karşılıklı ilişkilerinde yol gösterecek ilkeler adlı I nci Bölümünün 7 nci ilkesiyle açıkca çelişmektedirler.

Bu uluslararası hükümlere 141-142 nci maddelerin yanısıra aykırı düşen TCK'nun bir başka maddesi de 163 ncü maddesidir.

Gerçekten, inanç özgürlüğünü baskı altında tutan ve anti-demokratik bir biçimde sınırlayan bir maddedir 163 ncü madde.

Türkiye, kuruluşundan beri laik bir cumhuriyettir. Türkiye demokratları, devletin laiklik ilkesine sıkı sıkıya sahip çıkmakta ve bu sahip çıkışlarını sürdürmekte kararlıdırlar. Neki, laikliğe sahip çıkmak onu korumak, yurttaşların inanç özgürlüğünü baskı altına alan, anti demokratik yasal ceza düzenlemeleri ile gerçekleştirilemez. Bugün ülkede görülen odur ki, bir yandan gerici/yobaz dinci akımlar desteklenir ve örgütlenirken öte yandan radikal, demokrat ve yurtsever inanmış kişiler ve anti-emperyalist temelde politik görüşlere sahip dinci akımlar TCK'nun bu maddesi ile baskı altına alınmaktadır. İnanç özgürlüğünü yazılı, sözlü, görsel araçlarla açıklama hakkını ve bu yolda örgütlenme hak ve özgürlüğünü baskı altına alan bu madde 12 Eylül sonrasında ve özellikle günümüzde yaygın biçimde uygulanmaktadır. Bu da demokrasinin önündeduran bir başka engeldir.

Ulusal sorun ve Helsinki Senedi

Türkiye'de sayıları onmilyonun üzerinde olan Kürt asıllı Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı bulunmaktadır. Özellikle 12 Eylül sonrası yasal yapılanmadaki kökten değişikliklerle bu yurttaşların en temel insan hakları geçmişte örneği görülmemiş boyutlarda ihlal edilmeye başlanmıştır.

Bugün Türkiyede, kürt asıllı yurttaşlar, Helsinki senedinin üçüncü sepetinde yer alan özel bölümde ifadesini bulan, "ulusal azınlıklar veya bölgesel kültürler" başlığı altında yapılan açıklamalara ve Senedin 1 nci bölümünün 7 nci maddesindeki düzenlemelere tamamen aykırı yasal düzenlemeler ve uygulamalarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Başta anayasa olmak üzere, çeşitli yasalarla kürtlerin kendi dillerinde eğitim, öğretim özgürlükleri yasaklanmıştır. Türkiye'de tüm dillerde özellikle öteki azınlıklardan Ermeni, yahudi ve rum azınlıklarının kendi dillerinde eğitim, öğretim, ibadet ve basın yayın hakkı vardır. Ama kürtçe bir gazete ya da kitap çı-

karılması yasaktır. O kadar ki, yaşama aykırı olarak kürtçenin bir dil bile sayılmadığı resmi belgelerde açıkça yazılıdır.

Dahası, İçişleri Bakanlığının aldığı kararlar sonucunda, kürt asıllı türk yurttaşlarının kendi çocuklarına türkçeden başka ad vermeleri de yasaklanmış bulunmaktadır. Nitekim, kürtçe adların nüfus memurluklarında kabul edilmediği ve türkçe adlarla değiştirilerek kayıtların yapıldığı belgelerle saptanmış bulunmaktadır.

Gene gazetelere kadar yansımış olayların da gösterdiği gibi, kürt asıllı yurttaşlar yığınsal iç göçlere zorlanmaktadır.

Bugün Türkiye'de varolan tüm insan hakları ihlallerinin yanısıra bu ayırıcı ve ırkçı uygulama nedeniyle, kürt asıllı türk yurttaşlar iki kez baskı altında bulunmaktadır. Bu durum demokrasiye geçişin önünde yarımsal önemde bir engel oluşturuyor.

Helsinki Senedinin 1 nci bölümünün 8 nci maddesindeki hakları da dahil, kürt asıllı türk yurttaşlarına yönelik baskılara son verilmelidir.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı katılan devletler arasında ABD ve Kanada'nın da yer almasıyla kıta sınırlarının dışına taşan, evrensel boyut kazanan bir belgedir.

Konferans Sonuç Belgesini imzalayan katılan devletler, öngördükleri yumuşamanın, güvenlik ve silahsızlanmayı sağlayarak askersel yumuşamayla tamamlanmasını hedeflemişler; ekonomik, teknik ve kültürel işbirlikleriyle insancıl ilişkileri geliştirmeye ilişkin niyetlerini açıklamışlardır.

35 devletin imzasını taşıyan bu senet'te benimsenen ve yükümlenilen ilkeler, gerçekleştirilmelerine ilişkin niyetlerin açıklandığı hedefler ortak bir sorumluluk konusudur.

Helsinki Konferansı ve Konferans Nihai Senedini kendinden önceki benzeri Konferans ve nihai senetlerden üç tipik ayıracı burada özgün bir önem taşıyor.

Birincisi, Helsinki Konferansı bir savaş sonrası toplanan, yenen ve yenilen devletler arasında yeni koşullara göre yeni bir düzen ve yapı kurmayı amaçlayan bir Konferans değildir. Tam tersine o, barış döneminde toplanmış ve dünyayı, onu saran soğuk savaş bulutlarından çekip çıkarmayı öngören bir konferanstır. O, dünyanın geniş boyutları ve devletlerin mutlak eşitliği içinde dinamik ve sürekli bir güvenlik ve işbirliği sürecinin başlatılması koşullarını saptamak üzere toplanmış bir konferanstır.

İkincisi, konferans kendisini sürdürmeyi öngörmüştür. Bu öngörü ona sürekliliğin yanı sıra canlılık, gelişip derinleşme olanağını vermiştir. Yani o salt bir belge değildir. Yeni koşullara göre yeni çözümleri geliştiren ve böylece yumuşama sürecini ilerleten bir organizma niteliği taşımakta, göstermektedir. Geçmişin değil, günün ve yarın uzanışın senedidir. Helsinki Konferansı biten değil sürdürülen bir konferanstır. 1975 yıl-

linda imzalanmasıyla girilen süreç, Nihai Senedin son bölümündeki kurallara uygun olarak ilerliyor. Viyana işte bu sürecin bir konağıdır.

Nihayet üçüncü özellik ilkeler bölümünün 9 ncu maddesinde ifadesini bulmaktadır. Helsinki Nihai Senedi gerçi devletler arası imzalanmış bir belgedir. Ancak onu öncekilerden ayıran özellik; yumuşama sürecinin gerçekleşmesine devletlerin yanı sıra tüm kurumların, örgüt ve kişilerin katkıda bulunmalarına açık oluşudur. Nitekim 9 ncu madde(ilke) bunu açıklıkla düzenlemiş bulunuyor.

Bu açık tutma, onu özellikle de insan haklarına ilişkin uluslararası hukuk belgeleriyle bağlayan 8 nci ilkenin tanıdığından daha gazla genişlik ve etkinliklere sahip kılıyor.

İşte tüm bu ve özellikle de sonuncu özellik ve ayrıcalık bu raporun da verilmesine yasal bir zemin oluşturmaktadır.

Kuşkusuz böyle bir sürecin başlatılmasında ve hala sürdürülmesinde her katılan devletin ihmal edilmez katkısı vardır. Ne ki, bazı hallerde bu katkıyı azaltan, gölgeleyen hatta endişe duyulur boyutlara indiren gelişmelerin görüldüğü de yadsınmaz bir gerçekliktir. İşte böyle bir durumda gerek imzacı katılan devletlerin gerekse Senedin yol gösterici 9 ncu temel ilkesinin ve genel espirinin tanıdığı olanakla hükümetler dışı kurum, örgüt ve kişilerin ortak sorumluluğu her ilgiliye görevini hatırlatır.

İşte şimdi böyle bir durumla karşı karşıya bulunuluyor:

Katılan devletlerden Türkiye'de 12 Eylül 1980'den beri gelen gelişmeler, senedin imzasıyla girilen sürece ters,aykırı, gidişatını sürdürüyor.

Dışpolitikasındaki gerginlik ve silahlanma süreci, onun orta doğu ve avrupayı bağlayan köprü konumu ve jeopolik durumuyla birlikte göze alındıkta Avrupa'da güvenliği tehlikeye sokucu bir boyut kazanmakta olduğunu göstermektedir.

İç politikada ise Senedin 7 ve 8 nci temel ilkelerine ve 3 ncü sepette düzenlenen insan haklarına ve insancıl ilişkilerin geliştirilmesi konularına yönelik baskılar kabul edilebilir boyutları çoktan aşmıştır.

TÜRKİYE SOSYAL TÜRSTAV
TARİH ARAŞTIRMA VAKFI